

הזדמנות קריטית לפתח את ההתיישבות ביו"ש

מאת האלוף (מיל') גרשון הכהן

מבט מבס"א מס' 1,561, 12 במאי 2020

תקציר: נדרש מתווה תכנוני כולל לארץ ישראל המערבית – בין נהר הירדן לים התיכון - באיזון המרחבי הנדרש בין תשתיות תחבורה, מים, חשמל, מגורים, ניקוז שפכים ושימור שטחים ירוקים. בהיבט זה מחייבת החלת הריבונות ביטוי ממשלתי אסטרטגי בתוכנית מתאר ארצית חדשה לפיתוח השדרה המזרחית למדינת ישראל.

הדיון הציבורי על עתיד מרחבי יהודה שומרון ובקעת הירדן התמקד עד כה בעיקר בשיקולי ביטחון ודמוגרפיה. אך קיימת סוגיה נוספת, מרכזית לא פחות לעתיד ישראל: צפיפות המגורים והתשתיות ההולכת וגוברת. כבר כיום המדינה היא מהצפופות בעולם. הסוגיה מודחקת ומוכחשת על-ידי כל ה"מומחים הביטחוניים" תומכי הנסיגות ומתנגדי הסיפוח.

הערים הישראליות על צירי התנועה והתשתיות המרוכזים ברצועת החוף לא תוכננו לגודש ההולך וגואה. בין נתניה לראשון לציון מתרכזת כיום כ-60% מהאוכלוסייה היהודית במדינה. שלושה כבישי אורך: 2,4,6, עוברים ברצועת החוף מצפון לדרום והם עמוסים במשך רוב שעות היממה. גם כביש 6 שהיה אמור לפתור את מצוקת התנועה סובל מעומסי יתר.

קיים רק פתרון אחד לכביש אורך נוסף: במרחב הפתוח ממזרח, על בסיס כביש אלון, בבקעת הירדן הפרושה מהירדן לשולי קו הרכס המזרחי של הרי שומרון. מדובר בתוואי תחבורה חיוני, הנדרש להיסלל מערד עד הגלבע, בתווך האמצעי בין כביש הבקעה לשדרת ההר. בתוכניות התחבורתיות נתיב זה מוכר ככביש 80, שסלילתו מערד למישור אדומים לא החלה בגלל נסיבות מדיניות.

כביש כזה, ברמה של כביש 6, הכרחי להסטת עומסי תחבורה ובהם משאיות רבות הנעות מצפון הארץ לדרומה בכבישי רצועת החוף. בנוסף ישרת כביש מהיר בתוואי זה את כלל תושבי גב ההר ביהודה ושומרון, פלסטינים ויהודים גם יחד. לפרויקט כזה יש גם פוטנציאל לבשורה אזורית לתנועה עתידית מסוריה וירדן למצרים. מדובר בחזון תכנוני הנדרש לקיומה של ישראל המתקרבת בעוד כשני עשורים לאוכלוסייה בת 15 מיליון איש.

במגמות התכנוניות הקיימות, תושבי ישראל ממשיכים להתכנס למרכז הצפוף של רצועת החוף וגוש דן. לקראת שנת 2040 הונחו רשויות התכנון לתכנן 2.6 מיליון דירות - כולן בתחומי ישראל של הקו הירוק. מחוז ירושלים בלבד נדרש לתכנן 300 אלף דירות, כולן בגבולותיה הרשמיים של ישראל. הנחיה מעין זו מפנה את ירושלים מערבה

לריאה הירוקה של הרי יהודה ומנוגדת לצורך הלאומי במימוש פוטנציאל המרחב הפתוח מזרחית לירושלים, אל מעלה אדומים וים המלח. באותה המגמה, כלל תוכניות הבניה הקיימות מכבר מאיצות את תנועת כף המאזניים של האוכלוסייה היהודית בארץ ישראל לכיוון גוש דן.

ליצירת איזון מרחבי נכון יותר נדרשת תוכנית מתאר ארצית חדשה בהנחיות הבאות למתכננים:

- ביסוס ירושלים כעיר מטרופולינית תוך פיתוח תשתיות תחבורה ותשתיות מוניציפליות היקפיות מגוש עציון למישור אדומים, למכמש עופרה וגבעת זאב.
- מיצוי הפרוזדור הפתוח מירושלים לים המלח להתיישבות בבניה רוויה של מאות אלפי יחידות דיור.
- פיתוח שדרה מזרחית לישראל מערד להר גלבוע, תוך הפיכת בקעת הירדן עד קווי הרכס המזרחיים בשומרון למרחב התיישבותי רציף לקליטת 2-3 מיליון ישראלים.
- סלילת כביש אורך במתכונת כביש 6 לאורך המדרגה של מדבר יהודה, מערד בואכה מישור אדומים, והמשכו צפונה על בסיס ציר אלון עד בית שאן ועפולה.
- פיתוח רצף יישובי עירוני בציר 5, מראש העין לאריאל, תפוח, מגדלים, ומעלה אפרים.

מגמות אלה מצויות כולן במרחבי שטח C והן עתידות ליצור מסגרת מעצבת גם להתארגנות התשתיות עבור הישות הפלסטינית במרחבי קיומה, בשטחים הנתונים מכבר בידיה.

נדרש מתווה תכנוני כולל לארץ ישראל המערבית – בין נהר הירדן לים התיכון - באיזון המרחבי הנדרש בין תשתיות תחבורה, מים, חשמל, מגורים, ניקוז שפכים ושימור שטחים ירוקים. בהיבט זה מחייבת החלת הריבונות ביטוי ממשלתי אסטרטגי בתוכנית מתאר ארצית חדשה לפיתוח השדרה המזרחית למדינת ישראל.

המאמר התפרסם בישראל היום ב-7.5.2020.

* אלוף (מיל') גרשון הכהן הוא עמית מחקר בכיר במרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים. שירת בצה"ל במשך ארבעים ושתיים שנים. פיקד על חיילים בקרבות מול מצרים וסוריה. לשעבר מפקד גיס ומפקד המכללות הצבאיות.